

Una guerra sense gaire idealisme

Text > DAMIÀ BARDERA

L'editorial gironina Llibres del Segle ha reeditat la primera novel·la de Josep Santaaulàlia (Banyoles, 1955), *Terra negra*, trenta anys després de la publicació a l'editorial Proa, l'any 1996.

Sempre és una bona notícia que es recuperi una novel·la de Josep Santaaulàlia, autor d'una extensa i sòlida trajectòria literària, si bé l'encert és, a parer meu, parcial, perquè la novel·la que caldria recuperar abans que qualsevol altra és *Bulbs*, publicada a La Magrana l'any 1999 i que va merèixer el Premi Crítica Serra d'Or de novel·la.

Dit això, *Terra negra* és una novel·la que funciona, tot i el ritme més aviat lent. Emmarcada en el context de la tercera guerra carlina (del 1872 al 1876), a la zona de la Garrotxa, conté tots els ingredients perquè el lector s'hi entengui: verisme històric, paisatgisme, guerra, amistat, traïcions a dojo, una història d'amor peculiar...

No es tracta d'una novel·la històrica estàndard, per bé que l'autor aconsegueix recrear, a través de la literatura, un temps i una època que tenen molt poc a veure amb el segle XXI. Es fa difícil imaginar-te, per exemple, cap dels dos personatges centrals, Fèlix Badia o el Coix (figura que recorda l'històric

general Savalls), anant a la consulta del psicòleg o prenent antidepressius. Precisament per això la psicologia i la trajectòria vital d'aquests dos personatges és un dels grans atractius de la novel·la, com a contrapunts existencials necessaris.

Encara hi ha més: el treball de llengua (el vocabulari nostrat, fins i tot localista, la riquesa lèxica, la precisió...), l'agilitat i la versemblança dels diàlegs, la manera de descriure l'entorn i el paisatge, els moments còmics, que són abundants (com ara l'explosió del canó), el punt salvatge, *gore* i descarnat de moltes escenes, la desidealització de la guerra, la desmitificació de qualsevol ideal...

Tractant-se d'una novel·la sobre la (tercera) guerra carlina, la referència a Marià Vayreda és gairebé obligada, tant pels *Records de la darrera carlinada* (1898) com per *La punyalada* (1904), encara que les obres d'un i altre autor no s'assemblin gaire, per no dir gens. A aquestes referències caldria afegir-hi, també, la novel·la *Incerta glòria* (1956), de Joan Sales, pel fet que Sales narra de manera magistral els moments d'avorriment i inacció de la guerra. *Terra negra* m'hi ha fet pensar.

Finalment, val a dir, d'una banda, que no s'acaba d'entendre per què els

SANTAEULÀLIA, Josep. *Terra negra*. Girona: Llibres del Segle, 2025. 279 p.

noms de la novel·la estan escrits en clau (menys Girona), tractant-se d'una obra inequívocament «arrelada»; i, de l'altra, que el lector potencial difícilment es pot interessar per *Terra negra* si no té, d'entrada, un interès particular per les guerres carlines. Si no té aquesta curiositat, la novel·la se li pot fer un pèl feixuga.

Un far que irradia llum

Text > JAUME PLANAS PERXACHS

«Un novel·lista es construeix a partir d'una tradició, si pot ser ininterrompuda. La tradició no s'improvisa. Una literatura com la catalana necessita traduccions d'obres clàssiques, però també de llibres d'alta qualitat acabats d'aparèixer. Perquè la llengua i els autors no s'estanquin, cal tenir accés en català al que s'està escrivint en altres cultures, en particular les de referència, és a dir, en llengua anglesa, una llengua ben greixada i amb uns models narratius prou vigents.»

Són reflexions de Vicenç Pagès Jordà que funcionen com una magnífica si-

nopsi del que ens trobarem a *La carícia dels detalls* (títol manllevat de les classes literàries de Nabokov): una selecció acurada de setanta crítiques extenses de 7.500 caràcters en què V. P. J. pot espaiar-se. Es tracta d'obres traduïdes al català d'escriptors d'aquest segle publicades entre l'11-S del 2001 i la pandèmia de la covid que l'enyorat autor empordanès va redactar per a la revista *L'Avenç* i que ens poden servir com una excel·lent guia de lectura que ofereix un compendi de la millor narrativa actual estrangera per a lectors i gent que escriu (evitem l'epítet *escriptor* en va, siguem modestos).

El llegat d'aquest tot terreny de les lletres catalanes (en volem ser hereus, som la resistència) segueix engegant-se, un cop traspassat ja fa quatre anys, amb la publicació d'un nou llibre pòstum (el quart), en què s'apleguen, a més a més, consells per a joves i no tan joves «escriptors» (terme més precís), sentències nutritives i algun aforisme, amb aquell humor genuí atramuntanat, marca de la casa, que ens poden ajudar a créixer com a creadors i que ens convé subratllar (ajuntant-los s'obté un curiós manual d'escriptura). V. P. J. situa la crítica li-